

زوائد الفوائد عنوان نسخه ای است از سراج الدین علی خان آرزو در موضوع مصادر و مشتقات آن در زبان فارسی، این نسخه یک از چهار نسخه سراج الدین علی خان آرزو در زمینه فرهنگ نویس و لغت نگاری است . آرزو، گذشته از تحقیق و پژوهش در حوزه های زبانشناسی، سبک شناسی، شرح و بررسی متون ادب فارسی و تالیف کتبی در موضوعات شرح نویسی و تذکره نویسی و علوم بلاغی و ... در حوزه فرهنگ لغت نیز تالیفاتی دارد و در این زمینه نیز چونان زمینه های دیگر تحقیقاتش سر آمد هم عصران خویش است. وی با ارائه چهار فرهنگ مهم ، یعنی فرهنگ سراج اللغه، چراغ هدایت ، نوادر الفاظ و زوائد الفوائد ، چه به لحاظ کمی و چه به لحاظ کیفی ، در صدر فرهنگ نویسان معاصر خود جای دارد. از بین این چهار فرهنگ لغت ، تنها زوائد الفوائد مورد توجه قرار نگرفته است ؛

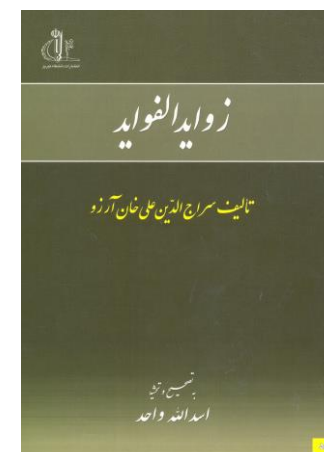
سراج الدین علی خان آرزوی اکبر آبادی (1169-1099ق) از نوابع تاریخ ادبیات فارسی است که در زمینه های مختلف علوم ادبی اعم از نقد ادبی، زبانشناسی، فرهنگ لغت، معانی و بیان، تذکره نویسی و شرح متون ادبی آثاری از خود بر جای گذاشته است و هرکدام در جایگاه خود ارزش بالایی برخوردارند . در حوزه فرهنگ نویسی نیز آرزو یکی از بزرگان و صاحب نظران به شمار می رود و با نوشتن چهار فرهنگ لغت به نام های سراج اللغه، چراغ هدایت، نوادر الالفاظ و زوائد الفوائد از پر اثرترین و پرکارترین نویسندگان در حوزه فرهنگ نویسی است . کتاب های چراغ هدایت و نوادر الالفاظ قبلا چاپ شده اند و سراج اللغه نیز آماده چاپ است. اما زوائد الفوائد که درباره فرهنگ مصادر و مشتقات آن در زبان فارسی است هنوز به زیور طبع آراسته نگشته است . در این یادداشت ما به معرفی این کتاب یا نسخه پرداخته ایم

بخش مرجع کتابخانه کوثر

مراجع فارسی

زوائد الفوائد

سهیلا کاظم نژاد مژدهی

پاییز 96

زیرا که فرهنگ های دیگر او مورد توجه محققان و مصححان قرار گرفته و یا چاپ شده اند و یا آماده چاپ هستند . اساس تصحیح کتاب زواید الفواید بر یک نسخه استوار است؛ نسخه‌ای که در پیوست نسخه‌ی کتاب مثمر خان آرزو، توسط کاتب، استنساخ شده است. این نسخه خطی در سال 1266 تحریر شده است، به خط نستعلیق در 17 سطر کتابت شده است و تعداد اوراق آن 292 ورق است که با شماره 17631 در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود و واقف آن شخصی است موسوم به حجت‌الاسلام شبیر حسن نجفی. موضوع اصلی این کتاب در بیان مصادر و مشتقات آنهاست.

فهرست مطالب کتاب به این قرار است:

پیشگفتار- مقدمه- زندگی و احوال خان آرزو- آثار خان آرزو- معرفی نسخه خطی زواید الفواید- برخی از ویژگی‌های نسخه خطی زواید الفواید- درباره تصحیح زواید الفواید- ارزش‌های زواید الفواید- رساله زواید الفواید- فهرست‌ها شامل اشعار، مصادر، اشخاص، کتب، امکنه- منابع و مأخذ

ارزش‌های زواید الفواید

خان آرزو در اغلب آثار خود درباره‌ی توافق لسانین که موضوع بسیار مهم در زیباتشناسی است مطالب ارزشمندی نگاشته است. زواید الفواید از جهت دربرداشتن اطلاعات سودمند در باره توافق لسانین، حائز اهمیت است.

زواید الفواید از جهت اشمال بر اطلاعات دستوری در حوزه زبان فارسی اثر منحصر به فردی است. در این کتاب صورت‌های محتمل مشتقات مصادر با قید مصطلحاتی که امروزه جزو اصطلاحات مرسوم و جا افتاده‌ی دستوری محسوب می‌شوند، ضبط شده است.

یکی دیگر از ارزش‌های زواید الفواید، وجود انتقادهای متعدد آرا و نظریات اهل لغت در آن است.

زواید الفواید آکنده از شواهد شعری است. برخی اشعار از شاعران معروفی چون مولانا، حافظ، سعدی، عطار و سنایی است و برخی از شاعران گمنام و غیر معروف و غالباً ساکن شبه قاره.

زواید الفواید تأیید سراج‌الدین علی خان آرزو با تصحیح و تحشیه اسدالله واحد از سوی انتشارات دانشگاه تبریز در تبریز در سال 93 منتشر شده است.